

Veleum

III.

Leonardo je že v rani mladosti sanjaril o izrednih dejanjih ter se ni posvečal samo slikanju in kiparstvu. S svojimi prijatelji je rad gradil v zemlji utrdbe in zidal hišice, okoliške potoke pa je zvezal s prekopi. Njegova družina je že videla v njem bodočega inženirja.

Potočke, ki so pritekali z bližnjih gričev, je usmeril na domači vrt, kjer je naredil lepe vodomete in majhen ribnik, ki je bil posebno v času suše zelo koristen. Sosednji otroci so prihajali opremljeni z lopatami in rovniciami ter pod njegovim vodstvom prekopavali zemljo, starši so pa z veseljem gledali, kako neutrudno in marljivo delajo. Leonardo je imel to vrsto dela vedno rad, celo potem, ko je že odšel v Francijo.

Nekega dne je dejal očetu: »Zakaj ne izkoristijo vodovja reke Arno in ne naredijo prekopa od Florence do Pise in od tam dalje do morja? Tok reke je nepravilen, voda menjava višino in zato plovba ni vedno mogoča. Prekop bi odpravil vse te pomanjkljivosti.«

»Ne zanimaj se za ta vprašanja, sin moj,« je odgovoril oče, »tvoj cilj je, da postaneš velik slikar; urejevanje rek in gradnja prekopov je posebna stroka in zahteva dolgotrajnega učenja.«

»Vem, oče,« je odvrnil Leonardo, »toda jaz sem kljub temu izdelal načrt, ki bi lahko naredil veliko uslugo vsej dolini Arna, če bi ga izvršili.« Razvil je pred očmi svojega očeta papir, na katerega je bil narisal načrt za prekop in usmeritev muhastega rečnega toka. Notar je pregledal osnutke, potem pa presenečeno vprašal:

»Ali si si sam zamislil to stvar?«

»Da, oče, na potovanju, ko sva šla iz Florence na morje.«

»No, vsa ta reč se mi zdi čisto zanimiva, predložil jo bom florentinski vladi.«

Načrt je ugajal, vendar je nekaj nevoščljivcev preprečilo njegovo izvršitev. Ti so trdili, da tako mlademu dečku pač ni zaupati in da bi imeli z izvršitvijo samo ogromne stroške, koristi pa nobene.

To mnenje je prevladalo, načrt mladega učenjaka so odklonili, toda nekaj let pozneje, ko je bil Leonardo že slaven mož, so ga odobrili in uresničili.

IV.

Milanski vojvoda Ludovik Sforza je leta 1493 povabil mladega slikarja, ki je že s svojimi prvimi deli zaslovel po vsej Italiji, k sebi na svoj razkošni dvor. Leonardo, ki je imel takrat devet in dvajset let, najprvo ni hotel zapustiti Florence, shajališča vseh slavnih umetnikov, toda potem je to zaradi neke posebne okoliščine vseeno storil.

Omenili smo že, da je bil Leonardo dober glasbenik in da je izvrstno igral na liro.

»Pojdi v Milano,« mu je dejal eden izmed prijateljev, »knez Ludovik je velik prijatelj glasbe in tudi sam igra zelo dobro na liro, Sedaj se je odločil, da bo priredil veliko tekmo, na katero vabi vse

italijanske igralce na liro. Bilo bi res škoda, če ne bi tudi ti tekmoval in pokazal svojega sijajnega znanja.«

»Tekme bi se pa res rad udeležil,« je dejal Leonardo, »zanima me pa tudi, kako se bodo izkazali drugi igralci na to prijetno, a malo znano glasbilo.« Pisal je torej milanskemu vladarju, da sprejme njegovo vabilo.

»Za časa vojne,« mu je pisal v svojem pismu (1494), »lahko uporabljam posebne stroje, mostove, topove in granate, kar je vse moj izum in napravi veliko opustošenje v sovražnih vrstah. Lahko napadam ali pa tudi branim trdnjave na popolnoma nov in nepoznan način. V mirnem času sem pa slikar, kipar, gradbenik, mehanik, bavim se pa tudi z gradnjo prekopov. Znam vse, kar se le lahko pričakuje od umrljivega človeka.«

Tega na videz bahavega pisma ni napisal Leonardo iz domišljavosti, saj je bil znan kot skromen in odkritosrčen človek. Hotel je z njim samb opozoriti vojvodo na svoje izredne zmožnosti in na koristi, katere ima lahko od njega.

Milanski vojvoda ga je zelo ljubeznivo sprejel.

»Zvedel sem,« mu je dejal, »da igrate naravnost čudovito na liro. Tudi jaz se nekoliko razumem na to glasbilo in se že vnaprej veselim, da vas bom lahko poslušal na tekmi, kjer bodo zbrani najboljši italijanski mojstri.«

»Zelo se bojim, Visokost,« je odvrnil Leonardo, »da je moj sloves večji, kakor ga zaslužim. Sem predvsem slikar in igram na liro samo za zabavo.«

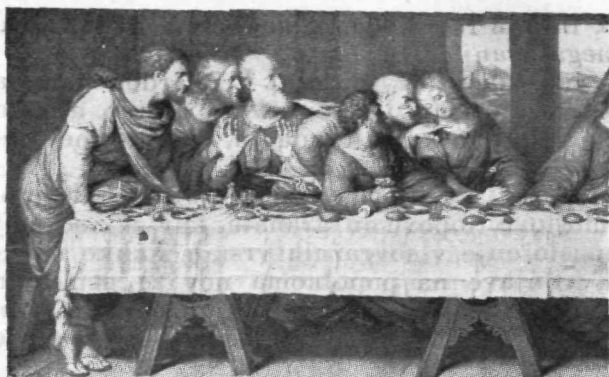
»Tisti, ki so vas že slišali, vas zelo hvalijo; prepričan sem pa tudi sam, da boste za vse udeležence zelo nevaren nasprotnik.«

Leonardo je prišel na tekmo s čudno oblikovano liro, ki je vzbudila zanimanje vseh navzočih. To nenavadno glasbilo, ki je bilo iz srebra in podobno konjski glavi, si je Leonardo sam naredil po dobro premišljenem načrtu. Ostali tekmovalci so se začeli smejati, videč to svojevrstno liro, pa tudi vojvoda si je mislil, da si je mladi Florentinec privoščil neumestno šalo. Toda ko je Leonardo zaigral pesem, ki jo je zložil nalašč za to priložnost, se je to mnenje kaj kmalu spremenilo v splošno občudovanje. Lira je imela zvonek, nežen in čudovito čist glas. Leonardo, ki je bil slikar, kipar, glasbenik, gradbenik, pesnik in mehanik, je znal določiti na svoji liri prava razmerja in je tako dosegel izredno dovršenost glasu. Njegova zmaga je bila popolna: dobil je glavno nagrado in proglasili so ga za najboljšega igralca tistega časa.

Ta uspeh mu je prinesel zelo zavidljiv položaj na dvoru vojvode Ludovika. Princ mu je poveril urejevanje dvorskih slavnosti in izdelavo načrtov za prekope, katerim se ima ta lepa dežela zahvaliti za svojo rodovitnost.

Knez je naročil Leonardu, naj naredi kip njegovega očeta Francesca, in sicer jezdečega na konju. Leonardov življenjepisec Vasari nam pripoveduje, da je bil kip zelo lep in veličasten. Na žalost delo še ni bilo dovršeno in odlito v bron, ko so čete francoskega kralja Ludovika XII. pridrle v Milano in uničile ogromen glinasti osnutek.

Tekom bivanja v Milanu je Leonardo izvršil tudi svojo znamenito »Zadnjo večerjo«, ki jo je naslikal na steno v jedilnici dominikanskega samostana Santa Maria delle Grazie. To sliko na presno (fresko) so drugi slikarji zelo radi posnemali in je postala kmalu

Levi del slike »Zadnja večerja«.

znana po vsej Evropi. Francoski kralj Franc I. jo je tako občudoval, da je mislil prepeljati v Francijo vso steno, na katero je naslikana. Žal je sliko kmalu precej pokvarila vlaga in nespretnost tistih, ki so jo hoteli popravljati.

Vojvodo Ludvika so Francozi pregnali iz Milana in Leonardo se je vrnil v Firence, kjer so ga sprejeli njegovi sošolci z velikim veseljem.

Tu je dovršil svoje najlepše slike: Devico s sv. Ano, podobo Lukrecije Erivelli in znamenito Mono Liso del Giocondo. Pripovedujejo, da je Leonardo naročil godbenike, ki so med slikanjem nežno igrali in privabili na lice Mone Lise nasmešek, ki ga še danes vsi občudujejo.

Omenili smo že, da se je poleg Leonarda potegoval za okrasitvena dela v florentinski posvetovalnici tudi Michelangelo. Leonardo da Vinci je imel tedaj dva in petdeset let, Michelangelo šele trideset, toda že tedaj je vsa Italija občudovala njegovo silno nadarjenost.

»Ta mladi mož,« je dejal Leonardo, »ima duha, toda jaz sem bolj izkušen in imam več anatomskega znanja, zato bom zmagal.«

Načrti obeh tekmovalcev so bili razstavljeni v dveh ločenih dvoranih. Leonardoda Vinci si je izbral za predmet prizor iz vojne za Milano, kjer si videl trumo konjenikov, ki so divje branili svojo zastavo. Michelangelo pa si je izbral prizor iz pisanske vojne.

Razsodišče se ni moglo zediniti, komu naj prizna prvenstvo, kajti oba umetnika sta dobila enako število glasov. Toda ko je Leonardo hotel izvršiti svojo sliko na zid, ga je nenadna nezgoda oplašila: omet, ki si ga je sam pripravil, je stekel na sliko in jo

Študija Kristusa za »Zadnjo večerjo«.

umazal. Leonardo ni hotel nadaljevati dela in je odšel iz Florence. Julij di Medici je ravno takrat odhajal v Rim, da bi prisostvoval kronanju svojega brata, ki je bil izvoljen za papeža, in je povabil Leonarda s seboj.

»Moj brat, papež Leon X.,« mu je dejal knez, »ljubi umetnost in vas bo rad sprejel.«

Novi papež je Leonarda z veseljem sprejel in mu dal takoj naročilo za večjo sliko. Toda umetnik se je le počasi spravil na delo in je vso stvar temeljito proučil, preden je začel delati. Leon X., ki je bil vaju na hitro Michelangelovo delo, je le težko prenašal Leonardov način.

Nekega dne je prišel v Leonardovo delavnico, da bi videl, kako napreduje začeto delo.

»No, ali gre slikanje hitro izpod rok?« ga je prijazno vprašal.

»Sedaj se ne bom več obotavljal,« je odvrnil umetnik, »kajti lak za sliko sem že sestavil.«

»Kaj vi začenjate sliko pri koncu? Mislim, da se slika navadno lakira šele potem, ko je že izvršena!«

Leon X. se je obrnil in nezadovoljen odšel.

»Ta slikar,« je rekel, »ne bo nikoli nič naredil, saj sanja o koncu, preden se sploh loti začetka.«

Leonarda so te besede ranile in je užaljen zapustil Rim.

(Konec.)

Jan. Langerholc

Miha

Ilustriral Fr. Godec

Lahko bi vam začel zgodbo tudi z drugačnim naslovom. Lahko bi jo napisal pod svarilno besedo: »Čujte, čujte, kaj žganje dela«, ali pa naj bi se naslov glasil: »Dovolj pokore!« Ko boste Mihove doživljaje prebrali, mi boste drage volje pritrdili.

Miha je bil svoje dni zares fant od fare. Lepa postava, ponosna in pokončna hoja, obleka na njem zravnana kakor bi bil iz »škatlice« vzet: vse to ga je delalo svetu prikupljivega, morebiti tudi malce domišljavega.

Tak bi bil Miha morebiti tudi ostal, če bi hudobar, peklenski čuvar, ne bil ljudi naučil kuhati žganja. Ali pa, če bi ne bilo na svetu krčem.

Miha iz Hoste je bil bajtarski sin. Domača zemlja ga ni mogla preživljati. Moral si je iskati postranskega zaslužka, če se je hotel pošteno preživljati in dostojno oblačiti. Poiskal si je dela pri Robavniku, lesnem trgovcu. Kjer je Robavnik kupil les za hlode, tam so se kmalu prikazali tudi Miha in njegovi stalni spremljevalki, sekira in žaga, potem pa še njegov neizogibni pomočnik, Martinčev Janez.

Biti za delavca v gozdu ni ravno napačno delo. Zunaj si na svežem zraku, zastonj uživaš svetlobo sonca, brez vstopnine poslušáš koncert gozdnih pevcev, voda v studencu tudi ni predraga. Če si zadovoljen z malim in greš na večer rad k prepotrebemu počitku, bo to delo vsaj v mladih letih kar dobro. Če si pa premočno žejen in misliš, da moraš svojo žejo vsak večer pogasiti tam pri »Rujni kapljici« in jo potem še povečati z ravno kuhano meseno klobaso, potem je pa seveda ta služba vsa drugačna.